

КОРНІЄНКО ПЕТРО СЕРГІЙОВИЧ

*Національна академія статистики, обліку та аудиту,
професор кафедри філософії, права та соціально-гуманітарних дисциплін,
доктор юридичних наук, професор*

АДВОКАТУРА ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Сформувавшись як фундаментальний інструмент забезпечення універсальних потреб людини, держава самим фактом своєї появи створює основи для існування й позадержавних інститутів, які також покликані задовольняти ці потреби. У системі таких інститутів важливе місце належить адвокатурі, як одному з найважливіших правових інститутів правозахисної діяльності, основним завданням якої є забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги. Тому не дивно, чому стан адвокатури й ставлення до неї держави є важливим мірилом демократичності держави [1].

Законодавство більшості західноєвропейських країн розглядає адвокатуру як професійне об'єднання осіб, які займаються адвокатською діяльністю, а поняття адвокатура охоплює як усіх осіб, визнаних в якості адвокатів за законами цієї країни, так і організацію адвокатів, що має правові основи і власну компетенцію. Ця норма кореспондується зі ст. 24, 25 «Основних принципів, що стосуються ролі юриста», які відмежовують право адвокатів на свободу асоціацій і право адвокатів на формування самоврядних професійних асоціацій.

У свою чергу, Конституційний Суд України своїм Рішенням від 16 листопада 2000 р. № 13-рп/2000 постановив: положення ч. 1 ст. 59 Конституції України про те, що «кожен є вільним у виборі захисника своїх прав», треба розуміти як конституційне право підозрюваного, обвинуваченого і підсудного при захисті від обвинувачення й особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, з метою отримання правової допомоги обирати захисником своїх прав особу, котра є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги особисто або за дорученням юридичної особи [2].

Престижність діяльності адвокатів, ефективність їхньої правозахисної роботи безпосередньо пов'язані зі становищем людини в суспільстві й державі, а також зі ставленням суспільства та держави до фундаментальних принципів демократії, верховенства права, утвердження та захисту прав людини й відповідно якісної правозахисної діяльності.

Роль адвоката в процесі становлення прав людини, утвердження можливості їх захисту та відновлення є неперервною в будь-якій державі, в будь-якому правовому суспільстві. Він має діяти не тільки в інтересах конкретної особи – клієнта, а й в інтересах права загалом. Основні положення про роль адвокатів, прийняті на VIII Конгресі ООН по запобіганню злочинам, що відбувся в серпні 1990 року, проголошують

особливість адвокатської діяльності в суспільстві, яку має визнавати, поважати й гарантувати держава на стадії як розробки та прийняття національного законодавства, так і у процесі правозастосування безпосередньо органами, адвокатами, суддями, прокурорами, членами законодавчої та виконавчої влади й суспільством у цілому [3].

Критерії, за якими в країнах Європи та чи інша особа має право претендувати на набуття статусу адвоката встановлені, як правило, в законах про адвокатуру та адвокатську діяльність і деонтологічних кодексах (кодексах професійної етики адвокатів).

Поняття «адвокатура» (Rechtsanwaltschaft) в ФРН охоплює як усіх осіб, визнаних адвокатами (Rechtsanwalt) за законами цієї країни, так і організацію адвокатів, що має правові основи і власну компетенцію. Адвокат у Німеччині – це професійний незалежний консультант і представник з усіх правових справ, за яким закріплено ряд повноважень, перш за все – представництво в суді.

У законі «Про реформу деяких судових та юридичних професій» № 71-1130 від 31 грудня 1971 р. Франції підкреслюється, що «адвокати є помічниками правосуддя». Згідно ст. 11 закону стати адвокатом може будь-яка особа, якщо вона відповідає таким вимогам: є французьким громадянином; має ступінь ліценціата або доктора права; отримала свідоцтво про придатність до професії адвоката; не має судимості за вчинення кримінального діяння або проступку, що суперечить честі і моралі; не була раніше виключеною зі списків адвокатів; не була оголошена банкрутом.

Спільність деонтологічних цінностей і професійного права надає можливість для все більш тісної європейської інтеграції та однаковості законодавства країн – членів ЄС. Таким чином, у Європейському Союзі починає створюватися постать європейського адвоката – професіонала, що не остерігається працювати на межі можливостей.

У більшості країн Європи при доступі до професії має відбутись процедура ліцензування, тобто отримання права займатись адвокатською діяльністю. Ліцензування – це насамперед відповідь на питання про те, чи здатний інститут адвокатури виконувати цілі, встановлені в законах про адвокатуру та адвокатську діяльність, без прямого контролю і втручання органів державної влади, тобто захищати і представляти інтереси осіб, які звернулися за юридичною допомогою до судових органів, підприємств, установ, організацій, до компетенції яких входить вирішення конкретних питань правового захисту.

Відповідно до вищезгаданого визначення зміст поняття «адвокат» у державах з тривалою історією розвитку правозахисної діяльності досить широкий:

- по-перше, адвокат – громадянин держави, що володіє цивільною процесуальною дієздатністю, має, як правило, вищу юридичну освіту, стаж роботи за юридичною спеціальністю або не має такого стажу, але пройшов стажування певної тривалості в адвокатурі, склав кваліфікаційний іспит, отримав ліцензію або статус адвоката і право здійснювати адвокатську діяльність;

– по-друге, адвокат – незалежний радник з правових питань, який надає правову допомогу фізичним та юридичним особам і, як правило, належить до професійної асоціації адвокатів (палата, колегія, спілка, юридичне товариство і т.д.);

– по-третє, адвокат – це помічник правосуддя;

– по-четверте, адвокат – це правозахисник.

Права загального характеру наділяють адвоката правом представляти інтереси клієнта у всіх державних та громадських організаціях. Основним обов'язком загального характеру адвоката є чесне, розумне і сумлінне відстоювання права і законних інтересів довірителя усіма не забороненими законодавством засобами.

При здійсненні своєї професійної діяльності адвокат зобов'язаний сумлінно, професійно, принципово виконувати свої обов'язки, активно захищати права та інтереси клієнта всіма не забороненими законодавством засобами. Адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю. При здійсненні професійної діяльності адвокат не повинен приймати доручення на надання юридичної допомоги в кількості, свідомо більшій, ніж адвокат у змозі виконати.

Універсальним і загальноприйнятим правом адвоката по відношенню до суду є те, що адвокат може заперечувати проти дій суду та інших учасників процесу, роблячи це в коректній формі відповідно до закону. У той же час, відстоюючи права та інтереси клієнта в суді, адвокат повинен поважати суд і закон і не вчиняти дій, що суперечать законодавству. Беручи участь при здійсненні правосуддя, адвокат повинен дотримуватися норм процесуального законодавства, проявляти повагу до суду, дотримуватися ділової манери спілкування і ділового стилю одягу.

Відповідно, понятійний ряд, який утворює сутність сучасної західно-європейської адвокатури, може включати в себе такі ключові характеристики інституту адвокатури:

– адвокати є носіями публічного інтересу, вираженого в пріоритетності захисту прав клієнтів (громадян і їх об'єднань) перед особистою вигодою;

– адвокати мають специфічні обов'язки, вони служать правосуддю, їх місія (мета) – надавати юридичну допомогу громадянам та їхнім об'єднанням (суб'єктам права в широкому сенсі) щодо захисту їхніх прав і свобод;

– адвокати покликані підтримувати високі етичні стандарти при здійсненні професійної діяльності.

Розглядаючи інститут адвокатури крізь призму сучасного розуміння ідеї правового захисту, слід сказати, що він постає як ключовий елемент правової системи України, а діяльність адвокатів щодо правового захисту є частиною юридичної практики в цій правовій системі (поряд із такими видами діяльності, як правотворчість, правозастосування та правова охорона).

Адвокатура, без сумніву, виступає і важливим елементом громадянського суспільства, представляючи інтереси кожного члена цього

суспільства як перед ним самим, так і перед державою. Метою адвокатури є взаємодія з державою і водночас правове опозиціонування її в межах розгляду питань захисту прав та свобод людини та громадянина. Зрештою, адвокатура є певним об'єднанням, що згуртовує довкола себе професіоналів-юристів зі спеціальним статусом, яке діє на засадах самоврядування і через яку реалізуються права юриста на зайняття адвокатською діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Корниенко П. С. Реформа адвокатуры и усиление конституционных основ правозащитной деятельности в Украине / П. С. Корниенко // Право и политика (Кыргызская Республика). – 2014. – № 3. – С. 5–6.; Корниенко П. С. Конституційні основи правозахисної діяльності в Україні : монограф. К. : Ліра-К., 2018. 348 с.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16 лист. 2000 р. № 13-рп/2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00>.
3. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – К., 2000. – Юрінком. – № 1.

Ключові слова: адвокатура України, правозахисна діяльність, адвокат, Конституція України.

Key words: advocacy of Ukraine, human rights activity, lawyer, Constitution of Ukraine.

КІСЛИЦИНА ІРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури,
кандидат юридичних наук, доцент*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮВЕНАЛЬНИХ ПРОКУРОРІВ В УКРАЇНІ

Важливим завданням держави є захист прав і законних інтересів людини та громадянина, такий захист здійснюється через правоохоронні органи та правозахисні інституції. Захист інтересів дітей, як найбільш вразливої верстви населення, в кожній розвиненій та демократичній державі повинен знаходитись на першому місці. Для досягнення зазначеної мети в межах штату органів прокуратури виділяється така спеціалізація, як ювенальні прокурори.